

DAY HỌC TRỰC TUYẾN BẬC ĐẠI HỌC – XU HƯỚNG VÀ GIÁ TRỊ MỚI UNIVERSITY ONLINE TEACHING – NEW TRENDS AND VALUE

Võ Đình Ngà

Trường Đại học Kinh tế - Tài chính TP. HCM; Email: ngavd@uef.edu.vn

Tóm tắt: Dưới tác động của đại dịch Covid-19, việc dạy học trực tuyến đã và đang được triển khai sâu rộng. Ở cấp Đại học, nơi ý thức học tập của sinh viên đã phát triển, việc dạy học trực tuyến mang lại những thuận lợi cho cả thầy và trò. Bài viết phân tích những xu hướng và giá trị mới trong đào tạo bậc Đại học theo hình thức trực tuyến, đồng thời đề xuất mô hình dạy học phù hợp nhằm cải thiện chất lượng giảng dạy trong tình hình mới.

Từ khóa: Dạy học trực tuyến; bậc đại học; xu hướng; giá trị; môi trường học tập, hệ thống quản lý lớp học trực tuyến, giảng viên (GV); sinh viên (SV).

Abstract: Under the impact of the Covid-19 pandemic, online teaching has been widely deployed. At the university level, where students' sense of learning has developed, online teaching brings advantages for both teachers and students. The article analyzes new trends and values in university education in the online form, and proposes an appropriate teaching model to improve teaching quality in the new situation.

Keywords: Online Teaching; University level; trends; value; Learning Environment; Learning Management System; teachers; students.

1. Đặt vấn đề

Khi đại dịch Covid bùng phát lần đầu tại Việt Nam, các trường Đại học vẫn còn ngỡ ngàng với những hình thức và công cụ dạy học trực tuyến. Trong số những Đại học áp dụng dạy online, có đến 70% vẫn đắn đo về chất lượng và cách thức tiến hành dạy học. Tuy nhiên, với lần bùng phát thứ tư bắt đầu từ ngày 27/4/2021, việc dạy học trực tuyến đã trở nên tất yếu. Hầu hết các Đại học đều vận dụng hình thức đào tạo trực tuyến. Vấn đề còn lại là xác định những xu hướng và giá trị cụ thể để nâng cao chất lượng đào tạo trong bối cảnh hiện nay.

Nghiên cứu về xu hướng dạy học trực tuyến bậc Đại học và chỉ ra những giá trị của việc dạy học trực tuyến là cơ sở đề xuất những biện pháp nâng cao chất lượng giảng dạy trong các trường Đại học chuyên ngành tại TP. Hồ Chí Minh.

2. Chuyển đổi số trong giáo dục đại học: Những xu hướng cơ bản

2.1. Dạy và học ở bất cứ đâu

Việc chuyển sang học tập trực tuyến mang lại nhiều thuận lợi, nhiều lựa chọn cho người dạy và người học. Giảng viên có thể dạy cho sinh viên ở những khoảng cách địa lý xa xôi, thậm chí ngoài biên giới. Ngược lại, sinh viên cũng được tùy chọn học cùng với những giáo sư đầu ngành ở bất cứ đâu.

Trần Quang Huy, một học viên cao học của Nhạc viện TP. HCM cho biết: “Tôi học thêm về kỹ thuật biểu diễn Guitar cổ điển với thầy Paul Cesarczyk, một giáo sư người Mỹ đang phụ trách khoa Guitar tại Đại học Mahidol, Thailand. Khóa học kéo dài 4 tuần, mỗi tuần học 2 buổi trong vòng 30 phút. Trước đó tôi đã liên hệ tham khảo học phí và chuyển tiền vào tài khoản cá nhân của thầy.”

Trần Quốc Linh, sinh viên năm cuối Khoa Công nghệ Thông tin, trường Đại học FPT, cũng tham gia khóa học trực tuyến với một kỹ sư hàng đầu trong lĩnh vực thiết kế phần mềm tại Nhật Bản. Linh đánh giá: “Ngành Công nghệ Thông tin ở Việt Nam đang phát triển rất tốt, với những kiến thức đã thu được trong khóa

học, tôi sẽ truyền đạt lại có thu phí cho một số bạn trẻ tại VN. Bản thân tôi hiện nay cũng vừa thu nạp kiến thức vừa cải thiện thu nhập bằng việc hướng dẫn trực tuyến cho vài sinh viên cùng ngành ở các Trường khác. Việc học tập trực tuyến với các chuyên gia sẽ giúp nâng cao tay nghề ngay trong thời gian còn đang học và thực tập. Hiện nay nếu làm việc ở các Công ty phần mềm Việt Nam, nhân sự nào có cả bằng cấp lẫn tay nghề thì không những được nhận mức lương cao mà còn nhiều cơ hội thăng tiến” [5].

Những ví dụ nêu trên đã cho thấy, nhiều SV hiện nay ý thức được việc nâng cao trình độ với các chuyên gia hàng đầu thế giới sẽ mang lại giá trị vượt trội cho nghề nghiệp của họ trong tương lai. Dạy học trực tuyến sẽ mở ra cơ hội cho bất cứ ai ham học hỏi và đam mê lan tỏa kiến thức.

2.2. Xu hướng được đồng thuận

Tại các trường Đại học chuyên ngành ở TP. Hồ Chí Minh, lãnh đạo Nhà trường và hầu hết các GV đều ý thức được sự cần thiết vận dụng công nghệ vào dạy học, tiến tới kết hợp dạy học trực tuyến và dạy học truyền thống. Trong dịch bệnh, việc dạy học trực tuyến sẽ giúp cho thầy trò không phải đi lại nhiều, hạn chế tiếp xúc, giảm lây nhiễm. Khi dịch bệnh kết thúc, việc học trực tiếp kết hợp với giảng dạy trực tuyến sẽ giúp GV và SV tiết kiệm thời gian đi lại, vận dụng công nghệ để dạy và học hiệu quả hơn.

Kết quả khảo sát ý kiến do người viết thực hiện với 100 nhà quản lý và GV tại trường Đại học Công nghệ TP. HCM cho thấy, 6% cho rằng có thể dạy học trực tuyến toàn thời gian. 52% nhận định nên giảng dạy trực tuyến xen kẽ với dạy học truyền thống, 42% không đồng ý chuyển đổi số trong giảng dạy.

Các GV đồng thuận giải thích: Dạy học trực tuyến buộc GV phải sử dụng công nghệ và ngoại ngữ, nhờ đó họ sẽ năng động, sáng tạo hơn. Với việc dạy học trực tuyến, Việt Nam sẽ có những GV đạt trình độ quốc tế, vì tiếp cận được với cách tổ chức, phương pháp giảng dạy hiệu quả.

Những GV không đồng ý thì cho rằng, việc thầy trò ít tương tác trực tiếp, chất lượng giờ dạy phụ thuộc vào cơ sở hạ tầng kỹ thuật, kỹ năng sử dụng công nghệ của GV hạn chế... sẽ ảnh hưởng xấu đến kết quả học tập.

Về phía người học, kết quả khảo sát do tác giả tìm hiểu trên 100 SV có trải nghiệm học trực tuyến chỉ ra rằng: SV thích học online chiếm 49% vì: Có thể học được ở bất cứ đâu, không gian học tập thoải mái, dễ lưu giữ tài liệu. Nhưng cũng có 51% không thích học tập trực tuyến vì cho rằng hình thức này sẽ làm mất đi năng lượng tích cực từ những giao tiếp mặt đối mặt (giữa GV và SV hoặc giữa SV với nhau), việc học tập bị đóng khung trong màn hình máy tính, điện thoại dễ dẫn đến nhàm chán.

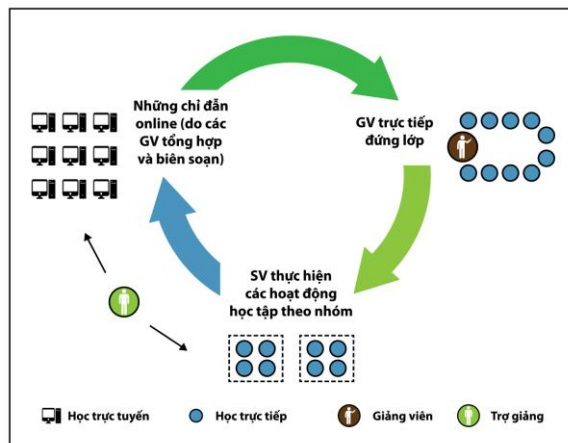
Những ý kiến trên bắt nguồn từ thực tế phát triển công nghệ dạy học online tại Việt Nam còn chậm. Khi khảo sát ở nhóm SV có thành tích học tập tốt (như trường hợp Quang Huy, Quốc Linh nêu ở đầu bài), hầu hết đều ủng hộ hình thức học tập trực tuyến, có kèm theo điều kiện GV phải là chuyên gia trong lĩnh vực của mình, giáo trình được thiết kế hấp dẫn, GV có kinh nghiệm hướng dẫn học tập online.

Như vậy, mặc dù có những ý kiến trái chiều, việc chuyển đổi số trong đào tạo Đại học được nhiều người ủng hộ. Điều này tạo tiền đề thuận lợi cho phát triển dạy học online. Thực tế đã chứng minh xu hướng này đang diễn ra tất yếu, mang đến nhiều lợi ích.

2.3. Đáp ứng nhu cầu đa dạng hóa cách dạy

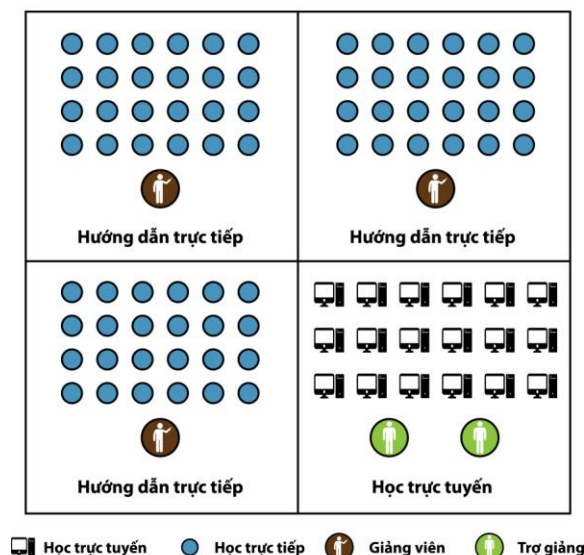
Dạy học trực tuyến thỏa mãn những nhu cầu giảng dạy rất khác nhau. GV chủ động chọn các mô hình dạy học pha trộn linh động, trong đó phần trực tuyến đôi khi chiếm toàn thời gian. Ở các hình thức dạy học được đề cập dưới đây, GV có thể sử dụng trí tuệ nhân tạo hoặc yêu cầu các SV giỏi trợ giảng cho mình [7].

Thứ nhất: Kiểu dạy học trạm xoay vòng: Việc học của SV được chia ra làm 3 trạm chính: Học trực tiếp – học trực tuyến – học độc lập theo nhóm (tự chia nhóm tiến hành các hoạt động học tập).

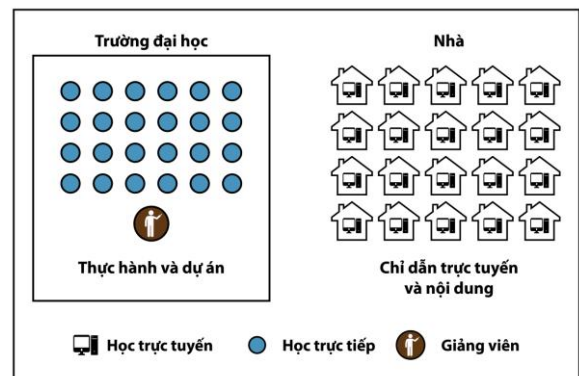
Hình 2.1. Mô hình Dạy học trạm xoay vòng

Thứ hai là hình thức dạy học xoay vòng: SV học theo 1 thời gian biểu cố định do Nhà trường hoặc GV đề ra, nhưng sẽ có 1 phần học trực tuyến để trải nghiệm bài học một cách sinh động qua quang cảnh thực tế ảo.

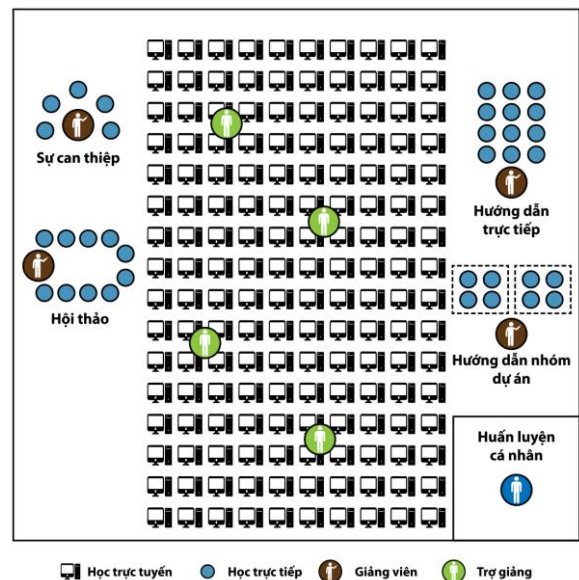
Hình 2.2. Mô hình Dạy học xoay vòng

Thứ ba là lớp học đảo ngược: nội dung được GV đưa ra, SV sử dụng một địa điểm bất kỳ để nghiên cứu nội dung bài học và đặt ra những câu hỏi cần thiết trước khi lên lớp học trực tuyến / trực tiếp với GV. (Hình thức này rất phù hợp để học từ xa, học trong thời kỳ giãn cách do dịch bệnh).

Hình 2.3. Mô hình lớp học đảo ngược

Cuối cùng là hình thức dạy học chuyên biệt / cá nhân hóa: Sau khi tổng hợp dữ liệu trực tuyến thông qua hệ thống quản lý lớp học (với thông tin từ các trợ giảng), GV thiết lập lịch trình học tập riêng cho mỗi nhóm hoặc mỗi cá nhân theo nhu cầu.

Hình 2.4. Mô hình học tập cá nhân

Bốn mô hình dạy học nói trên đã cho thấy: GV và SV có thể kết hợp các nhu cầu học tập tùy thuộc vào hoàn cảnh của thầy và trò để việc đào tạo đạt hiệu quả tối ưu. Việc dạy học trực tuyến có thể thay thế một phần hoặc toàn bộ quá trình giảng dạy.

Tóm lại, với những thuận lợi vượt khoảng cách, những ý kiến đồng thuận cao và việc linh hoạt thay thế một số hoạt động dạy học, ba xu hướng này đang khiến cho việc giảng dạy online ngày càng mở rộng vai trò trong cuộc sống hiện đại.

3. Đề xuất những điều kiện để việc vận dụng dạy học trực tuyến mang lại giá trị cụ thể

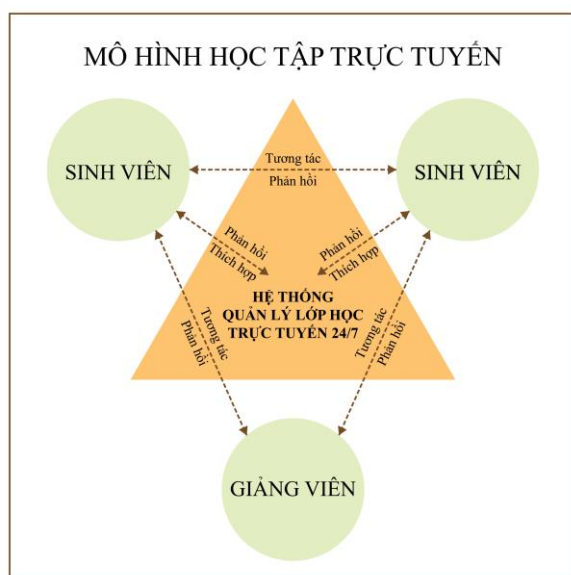
3.1. Đầu tư nền tảng giáo dục số

Trên thế giới, những khóa học trực tuyến đầu tiên đã xuất hiện từ năm 1994. Ở nước ta, việc dạy và học online mới thực sự nở rộ khi dịch bệnh bùng phát đầu năm 2020. Trái với quan niệm chung tại Việt Nam cho rằng việc dạy học trực tuyến ít tốn kém, hình thức đào tạo này đòi hỏi những nguồn lực lớn cả về kinh tế lẫn tri thức [1].

Về mặt quản lý, Nhà trường phải đầu tư thiết bị công nghệ hiện đại và những phần mềm dạy học tốt để đảm bảo chất lượng cho phòng học online. Cùng với đó là hệ thống quản lý lớp học trực tuyến (LMS, viết tắt của chữ tiếng Anh Learning Management System) chuẩn xác, thông minh, có thể cung cấp thông tin tốt nhất cho Nhà trường – GV – SV nhằm nâng cao chất lượng dạy và học.

Hệ thống quản lý lớp học trực tuyến cũng có nhiệm vụ trao đổi thông tin thường xuyên với các GV chuyên ngành, nhằm hỗ trợ họ tinh lọc giáo trình, thiết kế giáo án phù hợp để giúp SV nâng cao kiến thức và cải thiện kỹ năng thực hành. Ngoài ra LMS còn cung cấp thông tin về tần suất tương tác, phản hồi của sinh viên để GV có tác động khuyến khích, nhắc nhở hỗ trợ.

Minh họa cho môi trường học tập trực tuyến được biểu thị như sau:

Hình 3.1. Môi trường học tập trực tuyến

Theo mô hình trên, các hoạt động phản hồi, tương tác giữa GV và SV, giữa SV với nhau đều đi qua hệ thống quản lý lớp học trực tuyến. Hệ thống này vừa hỗ trợ quản lý về mặt hành chánh (giờ giấc học tập, sĩ số SV trong lớp...), vừa giúp GV phân loại các nhóm SV có trình độ tương đồng (thông qua việc tương tác, phản hồi về bài học của các SV). Qua đó GV có thông tin để xây dựng, hoàn thiện giáo án, ra bài tập phù hợp cho các nhóm SV của mình.

Về phía SV, Nhà trường cần trang bị cho các em một khóa đào tạo kiến thức cơ bản khi tham gia học tập trực tuyến: Ví dụ: Đường truyền internet tối thiểu là bao nhiêu? Những dụng cụ học tập cần có trước buổi học? Những thao tác chủ yếu trong khóa học? Những thiết bị phụ trợ (nếu có).

Tùy theo mỗi chuyên ngành, các GV bộ môn sẽ xây dựng giáo án khóa học để giới thiệu, huấn luyện sinh viên của mình, sao cho việc tiếp thu kiến thức được thuận lợi nhất.

3.2. Sách giáo khoa và tài liệu học tập mở

Cùng với việc đầu tư công nghệ, thiết bị số, để xây dựng được những nội dung hấp dẫn cho từng ngành học, trước hết phải có sự hợp tác, liên kết giữa đội ngũ GV chất lượng ở các trường Đại học trong và ngoài nước, nhằm tạo ra những bài giảng trực tuyến chất lượng. Có như vậy mới giúp SV giữ được hứng khởi với việc học và theo đuổi khóa học yêu thích đến cùng. Chương trình càng có nhiều diễn giả, chuyên gia chất lượng thì càng thu hút SV. Một ví dụ nhỏ: Ngay tại Viện đào tạo Massachuset (Mỹ), nơi được xem là có kinh nghiệm dạy học online, vào tháng 6/2020, vẫn có đến 95% sinh viên bỏ dở một khóa học Quản trị kinh doanh, nghĩa là chỉ có 5% hoàn thành [4]. Điều này chứng tỏ những thách thức của việc dạy học trực tuyến là không hề nhỏ.

Bên cạnh việc liên kết để sáng tạo những tài liệu học tập tốt, Nhà trường cũng nên tổ chức, phát triển các cuộc thi, các chương trình giao lưu, tìm hiểu chuyên ngành để SV hào hứng trong khoảng thời gian giãn cách, chưa thể quay lại lớp học.

Thêm vào đó, việc nỗ lực xây dựng, tạo ra một khung cảnh ảo độc đáo khi dạy học chuyên ngành cũng là điều mà Nhà trường

cần lưu tâm. Bối cảnh có thể thay đổi tùy theo môn học.

Hình 3.2. Bối cảnh phòng học là một Thư viện

3.3. Chất lượng giao tiếp trực tuyến

Với việc dạy và học trực tuyến, chất lượng giao tiếp giữa thầy và trò là một điểm cơ bản rất quan trọng. Vì vậy, GV cần tìm ra những phương thức giao tiếp mới mẻ, sáng tạo, hiệu quả nhất với SV của mình. Đồng thời GV cũng phải nhạy bén nắm bắt những thời điểm dạy học hiệu quả. Nên nhạy cảm với nhu cầu học tập của SV, hỏi SV về những điểm cần xem xét lại trong bài học? Cho SV khoảng thời gian cụ thể họ có thể nhận được phản hồi email, tin nhắn của mình để không phải hy sinh thời gian riêng tư. Ví dụ như: Phân loại SV thành từng nhóm làm việc và hẹn giờ trao đổi với mỗi nhóm.

Ở chiều ngược lại, SV phải xác định rõ mục tiêu học tập. SV mong muốn gì qua từng bài học? Đây là ý tưởng chính mà GV đang truyền đạt? Kết nối giữa bài giảng và cuộc sống hiện tại là gì? SV cần có thái độ học tập hợp tác, tư duy phản biện để không ngần ngại nêu thắc mắc với GV.

Như vậy, việc dạy học phải được xem như một quy trình giao tiếp sáng tạo giữa SV và GV, nơi cả hai bên cùng cố gắng.

3.4. Đa dạng hóa các hoạt động dạy học

Cần có những tài nguyên dạy học đa dạng như: Kính thực tế ảo có cài đặt dữ liệu về bài học, phòng dạy học online đủ chuẩn, máy chủ quản lý với những phần mềm phù hợp, các robot hỗ trợ kiến thức môn học, giáo trình được minh họa hấp dẫn với sự hỗ trợ của nghệ thuật chữ, nghệ thuật minh họa, phim ảnh.

Hình 3.3. Một phòng học ảo tiêu chuẩn quốc tế

Hình 3.4. Triển lãm tranh Van Gogh xem bằng kính thực tế ảo

Giảng viên cần chủ động tạo ra các tài nguyên kỹ thuật số để chia sẻ với SV như: Bản trình bày PowerPoint, video, bài giảng âm thanh và hướng dẫn PDF [1].

Đầu tư cho các hoạt động dạy học trực tuyến đòi hỏi tầm nhìn của lãnh đạo Nhà trường, sự năng động sáng tạo của GV, SV cùng những phương tiện, công cụ dạy và học phù hợp. Những khóa đào tạo, hợp tác với chuyên gia trong ngành “khoa học về học tập”, nghiên cứu cách thức học tập của con người và làm sao để dạy học hiệu quả cũng rất thiết yếu.

Tất cả những yếu tố trên được kết hợp hài hòa chính là những giá trị mới, là động lực cải thiện chất lượng giáo dục Đại học thời công nghệ.

4. Kết luận

Dựa vào kết quả nghiên cứu thực trạng và tổng hợp dữ liệu, bài viết xác định các xu hướng và giá trị của việc vận dụng chuyển đổi số trong công tác đào tạo bậc Đại học. Đây là một hình thức dạy học đã được Bộ giáo dục dự định tiến hành từ 3 năm trước, nhưng đến cuối năm 2019 vẫn chưa thực hiện được, do chưa thống nhất về phương thức tiến hành. Hiện nay, đại dịch Covid đặt việc dạy học

online ở tình thế bắt buộc, nhờ đó mới có những bước nghiên cứu phát triển mới. Dù còn nhiều bất cập, nhưng với sự lan tỏa nhanh chóng tại Việt Nam, dạy học trực tuyến được kỳ vọng sẽ cải thiện đáng kể chất lượng giáo dục. Hình thức này kết hợp với dạy học truyền thống sẽ giúp việc dạy và học linh hoạt hơn. Nó cũng hỗ trợ SV rèn luyện các kỹ năng nghề nghiệp cơ bản, đồng thời đào thải những GV thụ động, ngại đổi mới [6].

Có thể xem dịch bệnh như một cơ hội để hiện đại hóa cách dạy học. Như vậy, để thành công trong việc giảng dạy, cho dù là trực tiếp hay gián tiếp, GV vẫn phải giữ được vai trò một chuyên gia dẫn dắt, đồng hành. SV cần giữ được nhiệt tình và tư duy phản biện để học tập thành công. Vai trò của trường Đại học luôn là thiết yếu trong giáo dục, đào tạo ra những người trẻ có ích cho xã hội. Công cụ chỉ là phương tiện giúp truyền tải kiến thức, cải thiện kỹ năng nghề nghiệp. Với sự hỗ trợ của công nghệ, con đường chinh phục tri thức ngày càng thử thách nhưng cũng mở

ra nhiều hướng đi đa dạng, thú vị cho cả thầy và trò.

Tài liệu tham khảo

- [1] Armant Doucet, Jelmer Evers, Elisa Guerra, TS Nadia Lopez, Michael Soskil, Koen Timmers, Trần Ninh Bình dịch (2019), *Dạy học trong cách mạng công nghiệp lần thứ tư*, Nhà xuất bản Trẻ.
- [2] Linda B. Nilson, Ludwika Goodson (2017), *Online Teaching at its best*, Jossey-Bass.
- [3] Robert J. Marzano, Debra J. Pickering, Jane E. Pollock, Nguyễn Hồng Vân dịch (2017), *Các phương pháp dạy học hiệu quả*, Nhà xuất bản Giáo dục.
- [4] Selma Koc, Xiongzi Liu, Patrick Wachira (2015), *Assessment in Online and Blended Learning Environments (NA)*, Information Age Publishing.
- [5] Thêm cơ hội cho lao động trẻ (10.1.2021), *Báo Tuổi trẻ cuối tuần*, Nhà in Tuổi trẻ.
- [6] <https://www.ftu.edu.vn/nguyen-cuu-khoa-hoc/117-hoi-thao,-hoi-nghi,-toa-dam/3452-hoi-thao-khoa-hoc-cap-truong-“giai-phap-chuyen-doi-so-cho-cac-co-so-giao-duc-dai-hoc-tai-viet-nam”-tai-co-so-ii-tp-hcm.htm>
- [7] <https://blog.moodlearning.com/top-5-benefits-of-a-blended-learning-platform/>